

Afganistan'da Prematür Evliliklerin Sebepleri ve Sonuçları

Nabila Sh. Omari¹

Osman Özkul²

Özet

Erken evlilik, iki tarafın da memnun olmadığı bir ilişki türüdür ve genellikle uygun evlilik olarak adlandırılır. Bu tür evliliklerde, anne baba gibi kişiler kızı ve erkeği ikna etmek için baskı ve şiddet kullanabilir. Bazı anne babalar ise çocuklarının temel haklarını gözetmeksizin erken evliliklere yol açabilir.

Erken evlilik, dünya genelinde ve Afganistan'da da çok önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Bazı kişiler, anne ve babalarının isteği üzerine, gönül rızası olmadan başka biriyle evlenmeyi kabul etmek zorunda kalmaktadır. Aile içi şiddet korkusu, birçok kız ve erkek çocuğunu erken evliliğe zorlamakta ve eğer aile bu isteği reddederse, kişi ciddi fiziksel ve psikolojik zararlar görebilmektedir. Ne yazık ki, Afganistan'da, reşit olmayan evliliklerin sayısı fiziksel ve zihinsel olgunluğun olmadığı durumlarda gerçekleşse de, çoğunlukla isteksiz evlilikler mevcuttur. Bu durum, sosyal, insani ve ahlaki birçok sorunu beraberinde getirmiştir.

Araştırma anketi sonuçlarına göre, Afganistan'da erken yaşta ve çocuk yaşta evliliklere çeşitli faktörler neden olmaktadır. Bu faktörler arasında yoksulluk, ebeveynlerin kararı, kötü ekonomik durum, eğitim eksikliği, kültür ve aile yaşam tarzı sayılabilir.

1. Giriş

Erken veya henüz reşit yaştaki kızların evliliği, Afgan toplumu da dahil olmak üzere bazı toplumlarda önemli sorunlardan biridir. Söz konusu toplumlarda kanunlar bu konuda ihmalkar davranmamış olmakla birlikte,

1 Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD., Sakarya, Türkiye, Mail Adresi: nabila.omari@ogr.sakarya.edu.tr, Orcid No:0000-0002-1844-713X

2 Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Sakarya, Türkiye, Mail Adresi:oozkul@sakarya.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-0418-7007

bazı toplumlarda ekonomik, sosyal, iklimsel ve coğrafi koşullar dahil olmak üzere çeşitli koşullar ve evliliğe taraf olanların ruhları dikkate alındığında toplumların güncel sorunlarına dayalı bir bakış açısı söz konusudur [1].

Erken evlilik, dünya genelinde ve ülkemizde de mevcut olan bir sorundur. Evlilik için fiziksel ve zihinsel olgunluğun yanı sıra, beşeri ve İslami şartlara da dikkat edilmesi gerekmektedir. İslami literatür ve değerler, evliliğin rıza olmadan ve evliliğin değerlerini, amaçlarını ve felsefesini anlamadan gerçekleştirilmesinin hukuki geçerliliğinin olmadığını belirtmektedir [2]. İslam ve diğer ilahi dinlerde, aynı zamanda medeni insan topluluklarında, evlilik özel geleneklere ve ritüellere sahip bir geleneğe işaret eder. Bu gelenek, sağlıklı bir toplumun oluşumu, değerli bir neslin doğması ve yetiştirilmesi için önemli bir rol oynar. Bu önemli görev, evlenen bireylerin bedensel ve ruhsal açıdan gelişime istekli olmaları, kendi kararlarını verebilmeleri ve evliliklerinin doğru bir anlayışa dayanması durumunda yerine getirilecektir [3].

Bu sorun, Afgan toplumunda uzun bir geçmişi olan bir konudur ve Afgan milletvekilleri tarafından artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Kızlar için yasal evlilik yaşını düzenleyen ilk yasa, Afgan Medeni Kanunu'dur. Bu kanun, kızlar için belirli bir evlilik yaşı belirler ve Afganistan'ın Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Kanun, Medeni Kanun'da belirlenen evlilik yaşıyla ilgili ihlalleri suç olarak kabul eder ve ihlal edenleri cezalandırır [4].

2. Amaç

Taliban'ın öncesiyle karşılaştırıldığında, son yirmi yılda Afgan toplumu temel ve olumlu değişikliklere tanık oldu. Kadınlar Afgan toplumunda önemli bir rol oynayabilir; ancak Afganistan'da kadın haklarının bazı kültürler ve kalıtsal gelenekler tarafından ihlal edilmesinin belirli nedenleri bulunmaktadır. Afganistan toplumunda, çoğu durumda sosyal şiddet ve silahlı çatışma, aileleri reşit olmayan veya zorla gerçekleştirilen "kötü" evliliklere zorlamaktadır. 2001-2022 yılları arasında Afganistan, bazı olumsuz kültürlerin hala etkili olduğu ancak yüksek bir eğitim büyüme oranına sahip olan bir ülkedir. Afganistan, eğitim, sağlık, erken evlilik ve bazı kültürel kadın hakları gibi alanlarda kadın haklarına yönelik hala daha fazla ilerleme kaydetme potansiyeline sahiptir. Zayıf ekonomilere sahip ülkelerde, insan hakları özellikle kadın hakları ve eğitim gibi konularda zorluklar daha da artmakta ve ağırlaşmaktadır. Bu araştırmanın sonucunda, Afganistan toplumunda hala erken evlilik kültürünün var olduğu görülmekte ve diğer ülkelerde bu sorunun önlenmesine yardımcı olan faktörler belirlenecektir.

Bu çalışmanın ana hedefleri şunlardır: (1) Afgan toplumunda erken evliliğin nedenlerini ve sebeplerini belirlemek. (2) Bu sorunun çözüm yollarını belirlemek. (3) Afgan toplumunda erken evlilik geleneğini sona erdirmenin en etkili yolunu tanımak. (4) Dünyanın farklı bölgelerinde erken evliliğin nedenlerini anlamak.

3. Yöntem ve Teknikler

Çalışmada öncelikle literatür taramasıyla belirtilen konuların sonuçlarına ve özetine dayanan bir çerçeve oluşturulmuştur. Bunun için erken evliliklere dair kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. [5] UNICEF'in (2007) Bazı ülkelerde erken evlilikle ilgili yaptığı araştırmada, yılda 60 milyondan fazla kız çocuğunun 18 yaşından önce evlendirildiği ortaya kondu.[6]

Hazırlanan anketler özellikle Afgan toplumunda erken evlilik mağduru olan 135 aileye gönderildi ve toplamda 114 yanıt alındı. Bu, %77'lik bir cevap oranını temsil etmektedir. Elde edilen sonuçlar, araştırmanın Afgan toplumunun geniş bir kesitini kapsayabildiğini gösterdi.

Anketin dağıtıldığı şehirler arasında Kabul, Wardak, Logar, Gazni, Jelalabad ve Khost bulunmaktadır. Kabul, Afganistan'ın başkenti olup 10 milyondan fazla nüfusa sahiptir.

Bu anketler aracılığıyla Afganistan'ın farklı toplumlarından (köy ve şehirler) nicel ve nitel veriler toplandı. Bu veriler değerlendirildi ve erken evliliğin ana nedenleri ve sonuçları, erken evlilik konusunda kimin sorumlu olduğu ve hangi kişilerin olumlu adımlar atabileceği, ayrıca gelecekteki kararlarla ilgili önerilerin nasıl iyileştirilebileceği belirlenmiştir.

4. Literatür Taraması

Afgan toplumu, diğer toplumlardan önemli ölçüde farklı bir kültür ve geleneklere sahip olup, bu durum çoğunlukla bireylerin ve grupların haklarının, özellikle kız çocuklarının haklarının kaybedilmesine neden olmuştur. Afgan toplumunda kız çocuklarının eğitimi eksiklik olarak görülmekte ve bu nedenle bu alanda daha fazla sorun yaşanması doğaldır [7].

Çocuk yaşta evlilikler, sadece Nepal'de değil dünya genelinde de yaygın bir sorundur. Özellikle Güney Asya, Afrika ve Latin Amerika'da sıklıkla görülür. Nepal, Güney Asya ülkeleri arasında çocuk evliliklerinin yüksek oranda yaşandığı bir ülke olup, çocuk koruması açısından ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu tür evlilikler genellikle terai bölgesindeki yoksul, ekonomik olarak dezavantajlı ve dalit topluluklarında gerçekleşmektedir.[8,9] Çocuk yaşta evlilikleri etkileyen temel üç etken, yoksulluk, sosyal bağları güçlendirme

ihtiyacı ve koruma sağladığına inanma düşüncesidir. Bu durum kızların sağlığını ve eğitimini doğrudan etkilemektedir. Birçoğu temel eğitimlerini tamamlayamadan okulu bırakmaktadır. Evdeki ağır iş yükü, yemek pişirme, çim biçme gibi nedenlerle kızların sağlığının olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Kız çocukları, erken yaşta hamile kalma ve anne ve çocuk ölüm oranlarının artması gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, kayınvalidelere şiddet görmekte ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla mücadele etmektedirler. Bu nedenlerle, bu makale çocuk evliliklerinin nedenlerini ve sonuçlarını incelemektedir. Ayrıca, özellikle Nepal'in terai bölgesinde çocuk evliliklerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması için olası çözümler sunmayı hedeflemektedir.[10]

Gynecol (2009) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bir çocuğun reşit olmadığı evlilikler dünya genelinde 18 yaşından önce gerçekleşir, ancak temel olarak Güney Asya, Afrika ve Latin Amerika'da görülür[11]. Çocuk yaşta evlilik, bir insan hakları ihlali olarak kabul edilir ve kız çocuklarının eğitimini, sağlığını, psikolojik durumunu ve çocuklarının sağlığını doğrudan etkiler [12].

Bu bağlamda, UNICEF (2011) tarafından belirtildiği üzere, çocuk yaşta evliliklerin hem çocukları hem de toplumu olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir[13]. Çocuk evliliğinin, fiziksel, zihinsel, psikolojik ve duygusal açıdan güçlü bir etkisi vardır ve hem kızlar hem de erkekler için eğitim fırsatlarını ve kişisel gelişim şanslarını engeller. Özellikle kızlar, erken yaşta annelik yapmaya ve sosyal izolasyona zorlanırken, çocuk yaşta evliliklerin sonuçları özellikle kızlar için korkunç olabilir. Sonuç olarak, çocuk gelinler okulu bırakmak zorunda kalır, artan aile içi şiddet ve istismar riskiyle karşı karşıya kalır, ekonomik bağımlılık artar, karar verme yetkisi ellerinden alınır, evde eşitsizlik ve ayrımcılık devam eder ve kızların/kadınların düşük statüsüne maruz kalır[14].

Uluslararası Planlı Anne Babalık Federasyonu (2006) tarafından ifade edildiği üzere, "18 yaşından küçük kız çocuklarının, evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğunu üstlenmeye fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak hazır olmadıkları herhangi bir evlilik" (Rogers'tan aktaran Rodgers, 2012) gerçekleştirildiğinde, kız çocukları çocuk sahibi olmaya hazırlanmak için fiziksel ve zihinsel olarak zorlanmaktadır.[15]. Ayrıca, Vermeer (2010) her gün yaklaşık 25.000 kızın çocuk gelin olduğunu belirtmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ise tahminlere göre yedi kızdan biri on beş yaşına gelmeden evlenmektedir [16].

Nygren ve çalışma arkadaşlarının ifade ettiği gibi (2018), çoğu toplumda aile, sosyalizasyon, ekonomik ve sosyal destek açısından temel bir birimdir.

Aileler üyelerine yeterli destek ve bakım sağlayamadığında, sosyal hizmet uzmanları müdahale etmek ve hizmet sunmak zorunda kalabilir. Sosyal hizmetler, aile ilişkilerini sürdürmeyi, güçlendirmeyi ve mevcut sorunları çözmek için aile üyeleriyle işbirliği yapmayı hedefler[17].

Evlilik türleri, bir toplumun kültürel yapısı hakkında bilgi edinmemize yardımcı olur. Evlilik, aile kurumunun temelini oluşturur ve sosyal hizmet, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi sosyal bilimlerin uygulama ve hizmet alanına dahil edilir [18,19]

Erken yaşta evlilikler, bireylerin evlilik kararını özgür iradeleriyle seçebilme hakkını kısıtlayan bir durumdur. Bu tür evlilikler, çocukluk döneminde gerçekleştiği için özellikle kız çocuklarına yönelik cinsel istismarın en yaygın şekli olarak kabul edilmeli ve insan hakları ihlallerinin bir örneği olarak değerlendirilmelidir [20]

Afganistan, 202 ülkenin yer aldığı (42 ülke veri paylaşmamıştır) çocuk evlilikleri oranları raporuna göre, %14,7 oranıyla 87. sırada yer almaktadır. Aynı raporda, çocuk evliliklerinin 15 yaş ve öncesinde gerçekleşen oranları da incelendi [21]

Çocuk evliliklerinin nedenlerine bakıldığında, öncelikle gelenekler, ekonomik sebepler ve dini bilgilerin yanlış yorumlanması önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, eğitim düzeyi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, göç hareketleri ve aile içi/toplumsal baskılar da etkili faktörler olarak belirtilmektedir[22].

Daha geleneksel aile tiplerinin, geniş aile ve ataerkil yapı gibi, yaygın olduğu durumlarda, sosyal ve kültürel değerler erken yaşta evlilik geleneğini sürdürmek için uygun koşullar oluşturmaktadır. Araştırmalarda, ebeveynler ve diğer aile bireylerinin verdiği kararların çocukların erken yaşta evlenmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadır[23].

5. Evlilik Çeşitleri

Afganistan'da, geleneksel aile yapısının baskın olduğu bölgelerde, evlilik konusunda bireylerin tercihleri genellikle göz ardı edilmektedir. Evlilikler genellikle ailelerin baskısı, zorlaması veya "ailenin onayı" gibi ifadelerle ifade edilen faktörler sonucunda gerçekleşir. Geleneksel adımlar, düşünceler ve inanışlar, evlilik süreçlerinde önemli bir rol oynar.

"Görücü usulüyle evlenme" geleneksel bölgelerde yaygın bir evlilik şeklidir. Bu tür evliliklerde kızın seçimi, genellikle erkeğin annesi, ablası veya diğer yakınları tarafından başlatılır. Gençlerin birbirlerini beğenmesi yeterli değildir, tüm aile üyelerinin onayı alındıktan sonra süreç başlar [24]. Evlilik

süreci, erkeğin ailesi tarafından seçilen kadınların kızın evini ziyaret etmesiyle başlar. Görücü ekibi, genellikle erkeğin annesi, kız kardeşi, birkaç akraba ve güvenilir komşulardan oluşur. Eğer erkeğin tercih ettiği bir aday yoksa, kız beğenme yetkisi bu gruba verilir [25].

“Akraba evliliği” olarak bilinen bir başka evlilik türü, genellikle baba veya anne tarafından kuzenler arasında gerçekleşir ve aralarında bir akrabalık bağı bulunur. Bu tür evlilikler genellikle mirasın bölünmemesi gibi nedenlerle tercih edilir. Özellikle yakın akrabalar veya kardeş çocukları, ilerleyen yaşlarında kayınvalidelerine veya kayınpederlerine daha iyi bakabilecekleri düşüncesiyle bu tür bir evlilik şeklini tercih edebilirler [26]

Geleneksel toplumlarda yapılan araştırmalar, “başlık parası” uygulamasının evliliklerde yaygın olduğunu göstermektedir. Bu uygulamada, damat veya ailesi, kız tarafına belirli bir miktar ödeme yapar. Başlık parası, evlenecek olan ailelerin sosyo-ekonomik statülerini sembolize eder ve gelin ile damadın aileleri arasında ekonomik bir bağ kurarak evliliğin daha istikrarlı olmasını sağlar. Başlık parasının görevleri arasında gelin adayının ailesine bir tür tazminat veya maddi destek sağlamak gibi çeşitli roller bulunur. Afganistan’da düşük refah seviyesine sahip ve kırsal bölgelerde başlık parası uygulamasının yaygın olduğu istatistiklerle gözlemlenmektedir.

6. Erken Yaşta Evlilik Kavramı

Erken yaşta evlilik, en az biri 18 yaşından küçük olan iki kişinin yasal olmayan veya resmi olmayan şekilde evlenerek bir bağ oluşturmasını ifade eder [27]. Erken yaşta evliliği henüz gelişimini ve eğitimini tamamlamamış, çocuk yaşta evlilikle birlikte gelecek sorumlulukları üstlenmeye hazır olmadan gerçekleşen evlilikler olarak tanımlar. Her bireyin 18 yaşından önce çocuk olarak kabul edildiği için erken yaşta evliliklerde kritik yaş sınırı da 18 olarak kabul edilir [28].

Erken yaşta evlilikler, evlilik durumunda bireylerin özgür iradeleriyle seçim yapabilmeye hakkını ellerinden aldığı bir durumdur. Bu tür evlilikler, çocukluk döneminde gerçekleştiği için özellikle kız çocuklarına yönelik cinsel istismarın en yaygın biçimi olarak kabul edilmeli ve insan hakları ihlallerinin bir örneği olarak görülmelidir [29].

Erken yaşta evlilik kavramının literatürde yer almasının nedeni, bu durumun bireyin biyopsikososyal gelişimiyle çelişmesidir. Evlilik, çocuğun isteği dışında gerçekleşebilir veya çocuğun rızası olsa bile bilinçli bir rızayla uyumlu olmayabilir. Bu durum genellikle ikna veya zorlama gibi faktörlere dayanmaktadır.

Evliliklerin resmi, resmi olmayan, zorla veya ikna edilerek gerçekleştirilmesi, çocukların biyopsikososyal sağlığına verdiği zararları engellemez. Bu çalışmada, farklı şekillerde gerçekleşen ve 18 yaş altında olan tüm evlilikler “erken yaşta evlilik” olarak kabul edilmektedir [30].

6.1. Erken Yaşta Evlilik Olgusunun Başlıca Nedenleri

Toplumlar üzerinde, ekonomik ve siyasi yapıların yanı sıra yaygın olan gelenekler, görenekler ve değerlerin de etkisi bulunmaktadır [31]. Erken yaşta evliliklerin önlenememesinin sebeplerine bakıldığında, kültürel değerler ve toplumsal yapıların etkileri ön plana çıkmaktadır. Ancak, bu etkiler ülkeden ülkeye ve hatta aynı ülke içinde bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir. Bu sorunun çözümü için yerel düzeyde yaklaşılmalı ve bölgesel düzeyde erken evliliklerin nedenleri ortaya konularak katkı sağlanmalıdır [32].

Erken yaşta evliliklerin nedenlerine yönelik incelenen faktörler arasında yanlış gelenekler ve dini inançlar, düşük eğitim seviyesi, ekonomik sorunlar, aile içi şiddet ve toplumsal baskı gibi etkenler ön plana çıkmaktadır. Ailelerin sosyoekonomik durumu, kültürel değerler ve ebeveynlerin eğitim seviyeleri, erken evlilikleri teşvik eden faktörler olarak görülmektedir. Özellikle yoksullukla mücadele eden ve işsizlik sorunu yaşayan ailelerde kız çocukları, gelir kaynağı olarak görülerek başlık parası karşılığında erken yaşta evlendirilmektedir. Olumsuz aile koşullarında yetişen ve yeterince sevgi görmeyen çocuklar, evlendiklerinde yaşadıkları koşulların değişebileceği ve düzelebileceği düşüncesiyle hareket ederek, evden kaçarak veya ailelerinin rızasını alarak erken yaşta evlenme kararı verebilmektedirler. Ayrıca, erken yaşta evlenmiş olan çocukların ebeveynleri, erken evliliğin “normal” olarak algılandığı için benzer bir eğilimi göstererek bilinçsizce eğitimlerini yarıda bırakarak erken yaşta evlenebilmektedirler [39].

Odaklanmak önemlidir, çünkü erken yaşta evliliklerin temel nedenlerini anlamak gerekmektedir. Şırnak ilinde gerçekleşen erken yaşta evliliklerin nedenlerini inceleyeceğiz ve bunları ekonomik faktörler, eğitim, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyo-kültürel etkenler, toplum baskısı ve kullanılan dil gibi alt başlıklar altında ele alacağız. Bu şekilde, her erken yaşta evlilik olayının arkasında yatan bireysel ve toplumsal sebepleri anlama fırsatı elde edeceğiz [40].

6.2. Ekonomik Nedenler

Araştırmalar, erken yaşta evlilik ile ekonomik sorunlar arasında güçlü bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksulluk gibi ekonomik zorluklar,

erken yaşta evliliği teşvik eden bir faktör olarak öne çıkmaktadır ve şeklinde ifade edilebilir [41].

Afganistan'da, gelir dağılımı farklı bölgeler arasında değişiklik göstermektedir. Daha az gelişmiş ve ekonomik sorunların daha sık yaşandığı kırsal bölgelerde, erken yaşta evlilikler daha yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir. Kadınlar, yoksulluk döngüsü içinde sıkışmış durumda olup kendi hayatlarıyla ilgili karar süreçlerinden dışlanmakta ve mesleki yeteneklere sahip olmayan bu kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını elde edememektedir. Bu durum, kadınların özellikle eşlerine bağımlı hale gelmelerine ve kadın yoksulluğunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır ve şeklinde ifade edilebilir [42].

6.3. Eğitim Durumu

Çeşitli raporlar ve araştırmalar, erken yaşta evlilikler ile yetersiz eğitim arasındaki ilişkiyi açıkça göstermektedir. Ailelerin ve çocukların eğitim düzeyleri ile erken evliliklerin sıklığı arasında ters bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi düştükçe erken yaşta evliliklerin daha yaygın hale geldiği gözlenmektedir. Bu nedenle, erken yaşta evlilikleri önlemenin en temel faktörü eğitimidir. Eğitim, erken yaşta evliliklerin başlamasını ve sona ermesini etkileyen önemli bir etkidir. Düşük eğitim seviyesine sahip ailelerin çocuklarının genellikle eğitim düzeyleri de düşüktür. Düşük sosyal ve kültürel yapıya sahip ailelerde erken yaşta evlilikler daha sık görülmekte ve bu durum bir döngü haline gelmektedir. Kız çocukları, ergenlik dönemine girdiklerinde hem ekonomik nedenlerden dolayı hem de fiziksel olarak dikkat çekmeye başladıkları için eğitimlerini yarıda bırakmak amacıyla aileleri tarafından nişanlanmak veya evlendirilmektedir [43].

Erken evliliklerin daha düşük eğitim seviyesine sahip bireyler arasında daha yaygın olduğu gözlenmektedir. Bu sebeple eğitim seviyesi ile ilk evlenme yaşının arasında bir ilişki bulunmaktadır [44]. Ailenin ve çocuğun eğitim düzeyi düştükçe, erken yaşta evlilik oranının arttığı gözlemlenmektedir [45].

6.4. Sosyo-kültürel Nedenler

Toplumsal etkiler, rol model alınan kişiler, evlilik dışı gebelikler ve aile içi cinsel saldırılar gibi faktörler, erken evliliklere katkıda bulunan sosyo-kültürel etkenler arasında yer almaktadır. Aileler, çocuklarını gelecekteki zararlardan, tacizden veya gayrimeşru ilişkilerden koruma amacıyla onları erken yaşta evlendirmeyi tercih edebilmektedir. Bu tür evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde, genç kızlar bekar kalmalarıyla ilgili baskılara maruz kalabilmektedir. Aynı yaş grubundaki arkadaşlarının erken yaşta evlendiğini

gören çocuklar, olumsuz etkilenecek erken yaşta evlilik davranışını taklit edebilirler [46].

Erken yaşta evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde, bu döngü özellikle sürdürülebilir. Büyüyen çocuklar, aile üyelerinin veya arkadaşlarının erken yaşta evlendiğini gördükçe evde kalma endişesi yaşayabilirler veya aileleri veya arkadaşlarına özenerek kendileri de erken yaşta evlenmeyi düşünebilirler [47].

Geleneksel toplumlarda, evlilik öncesi meşru kabul edilmeyen ilişkileri engellemek amacıyla çocukların erken yaşta evlendirilme eğilimi olabilir. Bu bölgelerde, küçük yaşlardaki çocukları evliliğe hazırlamak için aileler ve sosyal çevreleri tarafından “evde kalırsın”, “kısmetin kapanır”, “yaşın geçer ve seni kimse almaz” gibi ifadelerle çocuklara baskı yapıldığı gözlenmektedir [48]. Bu şekilde yetiştirilen kız çocukları, erken yaşta evlenmezlerse evde kalmaktan korkabilir ve bir daha evlenemeyeceklerini düşünerek bu seçeneği tercih edebilir [48].

6.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Erken yaşta evliliklerin sebepleri, sıklığı ve sonuçları toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte, ataerkil toplum yapılarının egemen olduğu bölgelerde çocuk yaşta evliliklerin daha yaygın olduğu gözlenmektedir. Bu sorunun özellikle kadınları daha fazla etkilemesi, erken yaşta evlilik probleminin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğunu açıklar [49]. Kız çocuklarının evlenme yaşları, erkek çocuklara göre genellikle daha düşüktür. Çocuk evliliklerinin yaygınlığına bakıldığında, kızların erkeklere göre beş kat daha fazla erken yaşta evlilik yaşadığı görülmektedir [50].

Kadınlar için, evlilikle ilgili olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği dezavantajlı bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun beklentilerine uygun şekilde kadın ve erkeğin davranması gerektiği fikrine dayanarak kadınların geri plana itilmesine yol açar. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitsizliği erken yaşta evlenmeye sebep olmaktadır [51]

6.6. Dini İnançlar

Dini inançların yanlış anlaşılması ve kişisel yorumlar, erken yaşta evliliklerin hızlanmasına neden olabilir. Afganistan gibi birçok yerde, erken yaşta evliliklerin dini gerekçelerle meşrulaştırılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Ancak, bu durumun dini veya bilimsel bir dayanağı bulunmamaktadır [52].

İslam dini, evlilik sözleşmesini, eşlerin karşılıklı sorumluluklarını yerine getirdiği ve özgür iradeleriyle taahhüt ettikleri bir güven sözleşmesi olarak

kabul etmektedir. Bu tür bir sözleşmenin gerçekleşebilmesi için bireylerin özgür iradelerine sahip olmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır [53]. Ayrıca, herhangi bir zorlama olmadan gerçekleşen ve kadınların tüm haklarının, denklik (kadın-erkek eşitliği) dahil olmak üzere, gözetildiği özgür iradeli evlilik, ailenin kalıcı huzur ve mutluluğunu sağlamak için önemli bir yol olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, İslam'ın genel prensipleri ve Hz. Muhammed'in öğretilerine uygun bir şekildedir [54]. Afganistan'da resmi nikâhta bu şartların tamamı yerine getirilmektedir. Resmi nikâh yapan kişiler, dini açıdan aranan şartları da yerine getirmiş olurlar. Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen dini şartları karşılayan resmi nikâh, aynı zamanda dini nikâhın gerekliliklerini de yerine getirmektedir.

7. Erken Yaşta Evlilik Olgusunun Başlıca Sonuçları

Erken yaşta evliliklerin çeşitli sonuçları bulunmaktadır. Bu sonuçlar arasında en belirgin ve önemlileri eğitimin aksaması ve erken yaşta doğum yapan kadınların sağlık sorunlarıyla karşılaşmasıdır. Eğitim düzeyi, erken evliliklerin hem sebebi hem de sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Erken yaşta evlilikler, çocukluk döneminde olan çocukların eğitim haklarının ellerinden alınmasına yol açmakta ve eğitim sürecinden uzak kalan çocuklar, meslek sahibi olma fırsatından mahrum bırakılarak iş hayatından yoksun bırakılmaktadır. Bunun yanı sıra, düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin olduğu ailelerde erken yaşta evliliklerin daha sık görüldüğü gözlemlenmektedir [55].

Erken yaşta evlenen bireylerde çeşitli etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler arasında, sosyal çevreden uzaklaşma, yalnızlık isteği, özgüven eksikliği ve sosyal etkinliklere katılım isteksizliği gibi durumlar bulunmaktadır. Ayrıca, henüz fizyolojik ve psikolojik gelişimlerini tamamlamamış olan çocuklar, çeşitli hastalıklar ve psikolojik sorunlarla karşılaşabilir. Özellikle erken yaşta evlendirilen kız çocukları, kendi haklarını koruyacak kadar genç olmadıkları ve evlilik konusunda yeterince bilgilendirilmedikleri için, eşlerinden şiddet riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu tür evliliklerde aile içi şiddet, uyumsuzluk ve sonuç olarak boşanma veya intihar gibi durumlar görülebilir [56].

Erken yaşta evlenen kadınlarda çeşitli tıbbi sorunlar ortaya çıkabilir. Bunlar arasında yetersiz veya aşırı vücut ağırlığı, gebelik zehirlenmesi (preeklampsi), kansızlık, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, aşırı kanamalar, sık sık gebelikler, doğum sonrası sorunlar, genel sağlık durumunda bozulmalar ve hatta anne ölümleri yer alır. Bu kadınlar ayrıca sosyal etkinliklere kısıtlanmış, sosyal izolasyon yaşamış, stres ve depresyonla mücadele etmiş, bağımlılık sorunlarıyla karşılaşmış gibi psikososyal sorunlarla da karşılaşabilirler. Bu annelerin bebekleri düşük doğum ağırlığı, prematüre doğum, ani bebek

ölümü sendromu, akut enfeksiyonlar, kazalar ve hatta bebek ölümleri gibi tıbbi sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Ayrıca, erken yaşta evlenen kadınların çocuklarında gelişim geriliği, davranış bozuklukları, madde kullanımı, istismar ve istenmeyen gebelik gibi psikososyal sorunlar da gözlenebilir [57].

Kız çocukları, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerini henüz tamamlamamış durumdadır. Bu süreçte anne olmaları, sağlıklı bir gelişim süreci yaşamalarını engelleyebilir ve sorgulayıcı, çözüm odaklı bir bakış açısı geliştirmelerini engelleyebilir [58]. Genç kızlar, ergenlik sorunlarını çözmeden anne veya baba olmaya başladıklarında, çocuklarıyla ilişkilerinde sorunlar yaşayabilirler. Geleneksel aile yapısına uygun olan erken yaşta evlilikler, kız çocuklarının henüz fiziksel ve psikolojik olarak hazır olmadıkları bir dönemde gerçekleşir ve fiziksel ve psikolojik sorunlara yol açabilir. Bu tür evlilikler, toplumsal baskıya maruz kalmayı artırarak kadının ev içinde sıkışık kalmasına neden olur ve bireyin sosyal durumunun gerilemesine sebep olabilir [59].

8. Sonuç

Erken evlilik yapan bireylerin evlenme şekillerine baktığımızda, genellikle aile kararıyla evlendiklerini gözlemlemekteyiz [60]. Ailelerin akraba evliliklerini desteklediği de görülmektedir. Erken yaşta akraba evliliği yapmanın, sorunların gizlenmesine ve bireylerin yaşadıkları sorunları hiç kimseye paylaşamamasına neden olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sadece ikisi evliliği isteyerek yaptığını ifade etmiştir. Bu durum, erken evliliklerde ailenin kararının büyük önem taşıdığını ve bu soruna yol açan durumun aile kararları olduğunu göstermektedir [61].

Erken yaşta evlilikler, çalışmasına göre çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar arasında en belirgin ve önemli olanları eğitim aksaklığı ve erken doğum nedeniyle sağlık sorunlarıdır. Eğitim düzeyi, erken evliliklerin hem sebebi hem de sonucu olarak ortaya çıkmaktadır [62]. Erken yaşta gerçekleşen evlilikler, çocukların gelişim döneminde eğitim haklarının ellerinden alınmasına yol açarak mesleki fırsatlarını kısıtlamaktadır. Evlilik sonrasında, erken evlilik yapan bireyler sosyal çevreleriyle bağlarını koparma isteği, özgüven eksikliği ve sosyal etkinliklere ilgisizlik gibi sonuçlarla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda, henüz fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamamış olan çocuklar çeşitli sağlık sorunları ve psikolojik rahatsızlıklarla mücadele etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde erken yaşta evlenmiş bireylerin yaşamları boyunca ve mevcut durumda psikiyatrik bozukluk riskinin arttığı, genel popülasyonda psikiyatrik bozuklukların yaygın olduğu ve çocukluk çağında

evli olan kadınlar arasında psikososyal desteğin psikiyatrik savunmasızlıklar için gerekliliğine dikkat çekilmiştir [64].

Çeşitli etkenler, çocuk evliliklerinin ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu faktörler arasında yoksulluk, ebeveynlerin okuryazar olmaması, kötü ekonomik durum ve kırsal bölgelerde yaşama gibi etkenler bulunmaktadır. Ekonomik zorluklar, ailelerin kızlarını erken evlendirerek maddi rahatlama sağlama isteği gibi nedenlerle çocuk evliliklerinin temel sebeplerinden biridir. Cehalet, Afgan toplumunda önemli bir sorundur ve ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocuk evliliklerinde etkili bir rol oynar çünkü okuryazar olmayan ebeveynler, genç kızlarını erken evlendirmeye daha yatkındır. Ayrıca, ikamet yeri ve kırsal-şehir yaşamı arasındaki fark da çocuk evliliklerinde önemli bir rol oynar, çünkü kırsal bölgelerde çocuk evlilikleri daha sık görülmektedir.

Çocuk evlilikleri, olumsuz ve beklenmedik sonuçlara yol açmaktadır. Bu sonuçlar arasında hastalıkların yayılması, boşanmaların artması ve kızların evden kaçma eğilimi yer almaktadır. Ancak, bu çalışma, bu faktörlerin çocuk evlilikleri etrafında yoğunlaştığını vurgulamaktadır. Ebeveynlerin yoksulluğu ve cehaleti, çocuklarını erken yaşta evlendirmelerine neden olabilirken, bu evlilikler aynı zamanda kızların eğitim ve ekonomik ilerleme fırsatlarına erişimini engelleyecektir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre, Afganistan'da erken yaşta ve çocuk yaşta evliliklerin meydana gelmesine neden olan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında yoksulluk, ebeveynlerin kararı, kötü ekonomik durum, eğitim eksikliği, kültür ve aile yaşam tarzı gibi etkenler sayılabilir.

Referanslar

1. Abasi, Ali, (2015), ازدواج اجباری و پیامدهای آن [Zorla evlilik ve sonuçları], Iran, Namnak.com.
2. Aktepe, Evrim, Meltem Atay, İnci. (2017), “Çocuk Evlilikleri ve Psiko-soyal Sonuçları”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2017; Cilt: 9, Sayı: 4, ss.410-420 doi:10.18863/pgy.310791.
3. Arslantürk, Zeki ve Arslantürk, E. Hamit. (2010), *Uygulamalı Sosyal Araştırma SPSS*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
4. Barbaros, Hülya.(2019), *Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin Görüş, Deneyim ve Tutumlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2019.
5. Bebitova, Gülfiya, Tuba Güner, Emel. (2018), “Kadına Şiddetin Diğer Yüzü: Erken Yaşta Evlilikler”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 24, 2018, ss. 53-62, DOI:10.16990/SOBIDER,4239.
6. Belanger, A. (2018), A new study on child marriage is changing the conversation [Internet]: *Teen Vogue*; 2018. [cited 2020 June 5]. Available from: <https://www.teenvogue.com/story/new-study-child-marriage-changing-conversation>.
7. Bruce, J., and S. Clark. (2004), The implications of early marriage for HIV/AIDS policy”, brief based on background paper prepared for the WHO/UNFPA/Population Council Technical Consultation on Married Adolescents. Population Council: New York, NY. http://www.unfpa.org/swp/2005/presskit/factsheets/facts_child_marriage.htm
8. Bütün, Yasemin. (2018), *Sosyo Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Bingöl İli Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Bingöl, 2018.
9. Chinwuba, NN. (2016), Interaction of customs and colonial heritage. Their impact on marriage and children in Nigeria. *Anthropos*. 2016;111(1):49–68.
10. Clark, S., Bruce, J. and Dude, A. (2006), “Protecting Young Women from HIV/AIDS: The Case Against Child and Adolescent Marriage”, *International Family Planning Perspectives* 32(2): 79-88. <http://www.guttmacher.org/pubs/journals/3207906.html>
11. Creswell, John W. (2020), *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Deseni*. (Mesut B., Selçuk B. D. Çev.), (3. Baskı), Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
12. Çetin, Merve. (2020), “Toplumsal Bir Gerçeklik Olarak Çocuk Gelinler”, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 5, 2020, ss. 107-122.

13. Doğan Göksel, Pervin. (2018), Çocuk Gelinlerin Erken Evlilik Süreçleri ve Erken Evliliklerin Önlenmesine İlişkin Görüş ve Düşüncelerin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa, 2018.
14. Edmeades Jeffrey D., MacQuarrie Kerry L. and Acharya, Kiran. (2022), Child Grooms: Understanding The Drivers Of Child Marriage For Boys. *Journal of Adolescent Health*, 70(3): 54-56.
15. Efevbera, Yvette and Bhabha, Jacqueline (2020), Defining and Deconstructing Girl Child Marriage and Applications to Global Public Health. *BMC Public Health*, 20(1), 1-11.
16. Fakhari, Ali, Farahbakhsh, Mostafa, Azizi, Hosein, Esmaceli, E. Davtala, Mirzapour, Mohammad, Rahimi, V. Asıl, ... and Gaffarifam, Saber. (2020), Early Marriage and Negative Life Events Affect on Depression in Young Adults and Adolescents. *Archives of Iranian Medicine*, 23(2): 90-98.
17. Groot, Richard de, Kuunyem, M. Yiryele, Palermo, Tia. (2018), Child Marriage And Associated Outcomes in Northern Ghana: A Cross-sectional Study. *BMC Public Health*, 18(1), 1-12.
18. Gül, Meryem. (2022), Göç Sürecinde Erken Yaşta Evlilikleri Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocuklar Özelinde Düşünmek. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49): 573-588.
19. Hussain, Nasrat, (2017), دلایل ازدواج زودرس [Erken evlilik nedenleri], Iran, Afghanistan, Social life
20. International Center for Research on Women (ICRW). (2005), Development Initiative on Supporting Healthy Adolescents (DISHA) project: Analysis of quantitative baseline survey data conducted in 2004. ICRW: Washington, DC.
21. International Center for Research on Women (ICRW). (2007), New Insights on Preventing Child Marriage: A Global Analysis of Factors and Programs. ICRW: Washington, DC. <http://www.icrw.org/publications/new-insightspreventing-child-marriage>
22. IRIN, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2003), “Pakistan: Tribal Custom Forces Girls into ‘Compensation Marriages’”, IRIN News, August 20, 2003; cited in “Virtual slavery: The Practice of ‘compensation marriages’”. UNFPA. http://www.unfpa.org/gender/docs/fact_sheets/marriage.doc
23. Khohkhar, T. (2020), The age of marriage & legal gender differences - 3 charts for International Women’s Day [Internet]. Data Blog. 2017; [cited 2020 Jun 26]. Available from: <https://blogs.worldbank.org/open-data/age-marriage-legal-gender-differences-3-charts-international-women-s-day>.

24. Muchacha, Munyaradzi and Matsika, A. Belensig. (2017), Developmental Social Work: A Promising Practice to Address Child Marriage in Zimbabwe. *Journal of Human Rights and Social Work*, 3(1), 3-10.
25. Muharry, Andy, Hakimi, Mohammed and Wahyuni, Budi. (2018), Family Structure and Early Marriage on Women in Indramayu Regency. *KEMAS: Jurnal Kesehatan Masyarakat*, 13(3): 314-322.
26. Nguyen, M, Wodon Q. (2012), Measuring child marriage. *Econ Bull.* 2012;32(1):398-411.
27. Nygren, Karina, Naujanienė, Rasa and Nygren, Lennart. (2018), The notion of family in Lithuanian and Swedish Social Legislation. *Social Policy and Society*, 17(4), 651-663.
28. Nasrullah Muazzam, Zakar Rubeena and Zakar M. Zakira. (2014), Child Marriage and Its Associations with Controlling Behaviors and Spousal Violence Against Adolescent and Young Women in Pakistan. *Journal of Adolescent Health*, 55(6): 804-809.
29. Naved, R. Tabassum, Kalra, Sadhvi, Talukder, Aloka, Lattered, Anne, Nunna, ... and Al Mamun, Mahfuz. (2022), An Exploration Of Social Norms That Restrict Girls' Sexuality And Facilitate Child Marriage In Bangladesh To Inform Policies And Programs. *Journal of Adolescent Health*, 70(3): 17-S21.
30. Nour, N. M. (2009), Child marriage: A silent health and human rights issue. *Reviews in Obstetrics and Gynecology*, 2(1), 51-55.
31. Omari, Ehsan. (2002), هغه اغيزې په ټولنه [Eğitim ve toplum üzerindeki etkisi], Kabul, Afghanistan, Afghan Education Union.
32. Parsons, Jannifer, Edmeades, Jeffrey, Kes, Aslihan, Petroni, Suzanne, Sexton, Maggie, and Wodon, Quentin. (2015), Economic Impacts Of Child Marriage: A Review Of The Literature. *The Review of Faith and International Affairs*, 13(3), 12-22.
33. Raj, A. (2010), When the mother is a child: the impact of child marriage on the health and human rights of girls. *Arch Dis Childhood* [Internet]. 2010; 95(11):931-5 Available from: <http://adc.bmj.com/cgi/doi/10.1136/adc.2009.178707>.
34. Reiss, F. (2017), Despite progress, child marriage is still legal in all 50 states [Internet]. *The New York Times-The Opinion Pages*. 2017 [cited 2020 Jun 5] Available from: <https://kristof.blogs.nytimes.com/2017/07/26/despite-progress-child-marriage-is-still-legal-in-all-50-states/>
35. Rodgers, B. (2012), Child marriage in Ethiopia and its associated human rights violations. *Policy Journal*, 11-12.
36. Sağlamoğlu, Merve. (2022), Erkek Hegemonyasının Çocuk Gelinler Üzerine Etkileri: Ağrı İli Örneği ile Nitel Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

37. Santosh, K. Mahato, (2016), Causes and Consequences of Child Marriage: A Perspective, International Journal Of Scientific, Volume 7, Issue 7, ISSN 2229-5518
38. Saqqizi, Elmas. (2010), Early marriage in Iran Society, Iran international publication, Iran.
39. Schwelb E. (1963), Marriage and human rights. Am J Comp Law [Internet]. 1963;12(3):337-83 Available from: <https://academic.oup.com/ajcl/article-abstract/12/3/337/2586376> [cited 2020 Jun 25].
40. Shaheen, Abeer, Othman, Areej, Hamdan, Khaldon, Albqoor, M. Alkaid, Al Atoom, Mayson ... and Gausman, Jewel. (2022), Child Marriage in Relation to the Syrian Conflict: Jordanian and Syrian Adolescents' Perspectives. Journal of Adolescent Health, 70(3), S57-S63.
41. Sharma, A, Gupta, S. (1991), Child's right to special care. ICCW New Bull [Internet]. 1991;39(3-4):12-5 Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12317284/> [cited 2020 Jun 26].
42. Sirat, Hussain. (2016), ازدواج زیر سنّف ازدواج های اجباری [Zorla evlendirme yaşının altında evlilik], Afghanistan, DW dari. Pandey, Shanta (2017). Persistent Nature Of Child Marriage Among Women Even When it is Illegal: The Case Of Nepal. Children And Youth Services Review, 73: 242-247.
43. Şahutoğlu Üregen, Derya. (2021). Sosyo-Kültürel Bir Problem Olarak Erken Evlilikler: Hatay/Samandağ Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
44. Tan, Oğuzhan. (2018). İslam Hukukunda Çocukluk ve Çocuk Evliliği. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 22,(2): 783-805.
45. Tomar, Shweta, Johns, Nicole, Challa, Sneha ... and Silverman, Jay. (2021), Associations Of Age At Marriage With Marital Decision-Making Agency Among Adolescent Wives In Rural Niger. Journal of Adolescent Health, 69(6): 74-S80.
46. UNICEF. (2007), Early The State of the World's Children 2007: Women and Children, the Double Dividend of Gender Equality.
47. UNICEF: New (2005), York, http://www.unicef.org/sowc07/docs/sowc07_marriage_a_harmful_traditional_practice [Internet]. New York; 2005 [cited 2020 June 27]. Available from: https://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf.
48. UNICEF. (2009), "Child protection from violence, exploitation and abuse." http://www.unicef.org/media/media_45451.html
49. UNICEF. (2011), Child marriage. UNICEF Information Sheet, 1-4.
50. UN General Assembly 71st session. 71/175. (2017), Child, early, and forced marriage [Internet]. Geneva, Switzerland; 2017 [cited 2020

51. Jun26].Availablefrom: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.aspx?symbol=A/RES/71/175&referer=http://www.un.org/en/ga/71/resolutions.
52. UNICEF. The state of the world's children. (2017), children in a digital world [Internet]. New York; 2017. Dec [cited 2020 Jun 26]. Available from: https://www.unicef.org/publications/index_101992.html.
53. Van Roost, Kaya, Horn, Miranda and Koski, Alissa. (2022), Child Marriage or Statutory Rape? A Comparison of Law and Practice Across the United States. *Journal of Adolescent Health*, 70(3): 72-S77.
54. World Health Organization. (2020), Adolescent health [Internet]. [cited 2020 Jun 26]. Available from: https://www.who.int/health-topics/adolescent-health/#tab=tab_1
55. Yiğit, Talip. (2017), Erken Evlilik Sonrası 'İmkânsız' Bir Yaşam. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 41: 134-151.
56. Yorgun, Ebru. (2019), Erken Evlilikler ve Çocuk Yetiştirmede Karşılaşılan Problemler: Ardahan İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
57. Zaman, Michele and Koski, Alissa. (2020), Child Marriage in Canada: A Systematic Review. *PloS one*, 15(3).
58. Zengin Taş, Esin. (2020), Erken Yaşta ve Zorla Evlilikler: İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet Bağlamında Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, (69): 1332-1339.